

3. *titulus pensionis* nebo *mensae*, byl-li ordinován na slib výživy se strany osoby třetí. Vysvětlí-li biskup duchovního bez některého z těchto titulů, musí jej sám vyživovati.

III. Platné právo. § 15 zák. ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z. ustanovuje: Nehledíc ku právu biskupů svěcení udělovati zabezpečuje se stolní titul z fondu náboženského jen těm klerikům, kteří jsou způsobilí nabýti úřadu církevního. Ustanovení § 15 vychází z úvahy, že náboženský fond jest jměním veřejným a tudíž má sloužiti jen takovým osobám církevním, které mohou plniti veřejný úkol kleru připadající. Samostatným katolickým správčům duchovním a systemisovaným kněžím pomocným se stavu přiměřený nejnížší příjem (kongrua), pokud není kryt důchodem s úřadem duchovním spojeným, doplňuje z náboženské matice resp. z její státní dotace (§ 1 zák. ze dne 19. dubna 1885 č. 47 ř. z. (viz čl. Congrua). Dle rakouského práva se vysvěcují kandidáti světského stavu kněžského nikoli na *titulus beneficii* nebo *pensionis*, nýbrž všeobecně na *titulus mensae*, čímž se jim zároveň s vysvěcením zabezpečuje výživa pro ten případ, že by nebyli s to, aby povinnosti svého povolání mohli plniti a tak svoji výživu si zjednati. D. dv. kanc. ze dne 7. ledna 1792, pol. zák. Leopolda II. sv. IV. č. 3 v tom směru ustanovuje: Aby jinochům, kteří cítí náklonnost k světskému stavu duchovnímu, bylo dosažení jeho usnadněno, ustanovili nejmilostivěji Jeho Veličenstvo, aby všem kandidátům tohoto stavu byl udělen stolní titul z náboženského fondu a tak jim bylo zabezpečeno zaopatření pro ten případ, že by dříve nebo později k duchovní správě se stali nezpůsobilými; kandidáti mají však nárok na stolní titul a na zaopatření s tím spojené ve stavu deficientů jen tenkrát, když kněžské svěcení skutečně přijali a kromě toho vyhovují dalším podmínkám v cit. d. dv. kanc. uvedeným (odbytí theologických studií, tělesná způsobilost, věnování se duchovní správě nebo vyučování a j.) (viz čl. Matice náboženská a Obročí a církevní úřady).

Titul právní.

I. Pojem.

Nauka o právním titulu v právní vědě není posud náležitě objasněna, jelikož právní titul ještě mnohdy se zaměřuje s důvody vzniku, účelem a úmyslem — jak to již v římském právu naznačuje neurčitý výraz »*causa*«. Právní titul všech poměrů soukromoprávních spočívá v rozumné potřebě; hledati jej sluší v okolnostech a skutečnostech, z nichž někomu vzniká nárok na vydání nějaké věci nebo pohledávka proti třetí osobě. Bez titulu právního nemůže žádné právo vzniknouti, z čehož plyne, že odpadne-li důvod i právo jako důsledek musí zaniknouti (*cessante ratione cessat effectus*), ačkoli ve skutečnosti trvají i právní poměry, pro něž právní titul již prokázati nelze. Z toho dále též plyne, že, jestliže důvod sice nezanikne, ale jestliže se změní i důsledek se změnití má, čímž jest odůvodněn požadavek stálého přizpůsobování se právního stavu změněným poměrům životním.

Konečně musí se důvod a následek krýti i co do rozsahu, tak že důvod určuje i rozsah a hranici každého práva a právo dále nesahá než právní titul. Právní titul určuje též ohledně subjektů nárok nebo pohledávku a závazek. Každé zákonné ustanovení nezbytně vyžaduje právního titulu; pro použití zákonného ustanovení jest nevyhnutelně nutno nalézt

a vyšetřiti t. zv. ratio legis; bez právního titulu nelze si je mysliti ani provésti; totéž platí o každém poměru právním, kterýž vždy může býti zbudován toliko na logickém, rozumném a v prvé řadě zákonném důvodu. Ve všech odvětvích civilního práva jest právní titul vůdčím a základním momentem. Osobní i věcná práva musí míti právní titul vůdčím a základním momentem. Osobní i věcná práva musí míti právní titul, kterýž při prvých záležitích v nároku na určité plnění proti určitým osobám následkem poměrů čistě osobních (příbuzenství, manželství, zrození atd.), při druhých zakládá se v jiných poměrech než osobních.

Právní titul u věcných práv jest věcné a obligační povahy, trvá a zaniká s věcí samou, nebo existuje potud, pokud trvá a nebyl splněn závazek. Avšak z vnitřních vzájemných vztahů v celém životě právním následuje, že ten, kdo jest stížen nějakým závazkem, může též žádati, aby jeho splnění od druhé strany bylo přijato, a s druhé strany že ten, kdo má nějaký nárok, téhož pozbývá, jestliže ve lhůtě zákonem stanovené ho nepoužije; v tom spočívá hlubší věcný důvod promlčení, v němž sluší spatřovati promeškání v užití práv.

Ve příčině právního titulu jest však mezi soukromým a veřejným právem zásadní rozdíl; při všech soukromoprávních poměrech poskytuje právní titul jednotlivci značnou volnost u výkonu jeho právních nároků, kdežto v právu veřejném jsou všechna práva z pravidla i závazky, právo zahrnuje v sobě i povinnost, jelikož práva tato slouží především účelům celku.

II. Právo věcné.

Základní právní důvod věcného práva spočívá v právu lidské osobnosti vrozeném věci nabývati, je míti a k lidským účelům životním jich užívati a zužiti, poněvadž věci jsou prostředkem a podmínkou fyzického a intelektuelního vývoje lidí a bez hmotných věcí si lidský život mysleti vůbec nelze. Právní titul jednotlivých věcných práv jest různý; u držby spočívá důvod její právní ochrany v neporušitelnosti skutečně stávajícího poměru osoby k věci. U vlastnictví vystupuje právní titul daleko více v popředí; tu nechrání zákon toliko to, co skutečně jest, nýbrž co bylo správně nabyto, zde musí předcházeti právní titul a právní nárok, aby vůbec způsob nabytí byl ospravedlněn, krátce vlastnické právo stává se teprve právem, když jeho právní titul úplně a dokonale byl prokázán. Ob. obč. zák. užívá k označení právního titulu téměř všeobecně výrazu »titul« (Titel); titul jest vlastně důvod možnosti jisté věci nabytí a jest tu jen tenkrát, když spočívá na právním titulu k nabytí způsobitelnému (§ 316 o. o. z.). Titul k nabytí věcí pána nemajících spočívá ve vrozené svobodě předsevzítí skutky, jimiž se neruší práva osob třetích; při všech ostatních věcech se zakládá tento titul v poměru smluvním, ve výroku soudcově, v zákonu, v posledním pořízení nebo v promlčení (§§ 317, 424, 429, 480, 533 o. o. z.). Tytéž právní tituly platí do jisté míry i pro nabytí držby, vlastnictví, zástavního práva, služebností a práva dědického; avšak právní titul jest nejen podmínkou nabytí a zachování, nýbrž i domáhání se soudcovské ochrany všech těchto práv proti třetím osobám je rušícím a jest též rozhodným pro vydržení a promlčení, neboť platný právní titul jest nezbytnou podmínkou řádného vydržení nebo promlčení (§ 1461 o. o. z.) a toliko při vydržení a promlčení mimořádném není zapotřebí výkazu o titulu (§ 1477 o. o. z.).

III. Právo obligační.

V právu obligačním opírá se právní titul o zákon, o smlouvu neb o utrpené poškození (§ 859 o. o. z.). Ovšem spadá v obligačním právu právní titul úplně s důvody vzniku v jedno a nelze jej od těchto odloučiti. Zvláštní důležitost má též otázka existence nebo dodatečného zániku právního titulu a další navrácení nějakého plnění (*conditiones indebiti*, *conditiones sine causa*, §§ 1431—1437 o. o. z.; srv. čl. Obohacení bezdůvodné). V obligačním právu platí zásada, že, bylo-li bez právního titulu omylem plněno nebo jestliže původní právní důvod nějakého plnění dodatečně odpadl, musí býti to, co bylo plněno, navraceno, poněvadž se nikdo nesmí obohatiti na škodu jiného a nikdo bez právního titulu si nesmí přisvojovati prospěch z cizích věcí a činů. Poněvadž dále v pochybnosti platí domněnka, že škoda vznikla bez zavinění někoho jiného, má právní titul i pro otázku náhrady škody rozhodný význam. Kdo domáhá se náhrady škody, musí zevrubně prokázati základ, o kterýž se jeho nárok opírá. Rozhodnutí otázky, pokud takový právní titul tu jest, bývá vzhledem k četným obmezením nároku na náhradu škody v ob. obč. zák. vytknutým často velice obtížno, neboť nehledíc ani k zákonné domněnce § 1296 o. o. z. lze právní titul též snadno bráti v odpor vzhledem k všeobecnému ustanovení § 1305 o. o. z., jenž právní sféře jednotlivce široké pole poskytuje, dále vzhledem k § 1306 o. o. z., jenž vůbec nechává nerozřešenu otázku, co sluší rozuměti »činěním nedobrovolným« (*unwillkürliche Handlung*) a konečně též vzhledem k § 1311 o. o. z., dle něhož náhoda v četných případech osvobozuje od povinnosti k náhradě škody.

IV. Řád soudní.

Civilní soudní řád ustanovuje, že v žalobě mají býti stručně a úplně vylíčeny jednotlivé okolnosti, na nichž se zakládá nárok žalobcův ve věci hlavní i vedlejší (§ 226 c. ř. s.). Žalobce může se v téže žalobě domáhati více nároků proti témuž žalovanému, i když nejsou ve skutkové nebo právní souvislosti, pokud pro veškeré nároky procesní soud jest příslušný a týž způsob řízení přípustný (§ 227 c. ř. s.). Žalobce jest pokaždé oprávněn až do zahájení sporu změnití důvod žalobní, jestliže se tím příslušnost procesního soudu nevylučuje; po zahájení sporu jest potřebí k tomu svolení odpůrce. Soud však může takovouto změnu připustiti i po zahájení sporu a přes námitku odpůrce, když následkem změny není se obávati značného stížení nebo průtahu jednání (§ 235 c. ř. s.).

V. Řád knihovní.

Rovněž značný význam má právní titul v právu knihovním. Knihovní zákon vytkl jako základní zásadu pro vklady a záznamy, že listiny jednající o nabytí nebo změně věcného práva platný právní titul musí obsahovati. Zásada tato má též podporovati důvěru v knihy veřejné. V pozemkové knize nesmí býti proveden žádný zápis s právními účinky vkladu nebo záznamu, kterýž by se neopíral o platný, zákonem uznaný a jasný právní titul; důvěryhodnost knih veřejných byla by patrně značně chrožena, jestliže by se knihovní vklad připouštěl na základě listiny jakéhokoli způsobu a každého obsahu.

VI. Právo trestní.

Právní důvod trestu nebo právní poměr trest právně odůvodňující a ospravedlňující jest poměr, kterýž rušitel práva svou subjektivní vůlí vůči zákonu způsobil. Trest má sloužiti k obnovení pravého poměru;

právu musí býti opět k jeho panství dopomoženo, ono musí jako ethická idea ve své moci a výsosti se objeviti. Trest, jakožto následek naznačeného zvláštního poměru jest tudíž v právu samém odůvodněn, trest spočívá na právu a spravedlnosti a každá trestní theorie musí býti ohledně právního důvodu trestu teorií práva a spravedlnosti. Právo musí býti ve společnosti udrženo a, kde bylo porušeno, musí býti pokud možno obnoveno; v tom právě spočívá právní účel trestu. Nejbližším přímým účelem trestu může býti toliko napravení práva ve všech právně porušených poměrech, nebo-li jinými slovy obnovení stavu právního. Právo nemůže porušení ať předpisu zákonného ať již jednotlivých práv osob třetích opět odčinit a toto poškození jest vždy zlem, jež ovšem tím napraveno býti nemůže, že pachateli způsobí se opět zlo ať již totéž nebo podobné (theorie odplaty), a jest tudíž trest v podstatě hromaděním zla; vzhledem k pachateli trestného skutku má tedy trest býti prostředkem vedoucím k jeho polepšení. Trest, jako každý lidský skutek, musí míti rozumný, ethický účel, kterýž musí v obnovení právní idee v osobnosti svůj důvod a konečný cíl spatřovati.

Tituly exekuční.

Základem exekuce jsou t. zv. tituly exekuční, t. j. určité spisy a listiny, jež zákon za takové uznává a na jich základě exekuci dopouští. Povahou svou jsou to listiny veřejné neb aspoň důvěru veřejnou (fidem publicam) požívající, nárok věřitelův přesně a konečně vykazující a určující. Dodati však dlužno, že lze exekuci na základě titulu exekučního jen tehda povolit, když lze z něho seznati okolnosti pro vedení exekuce rozhodné, totiž osobu věřitele vymáhajícího, povinného dlužníka, dále předmět, způsob, objem a čas dlužného plnění neb opomenutí (§ 7 odst. 1 ex. ř.). Exekuční řád rozeznává:

A. Tuzemské tituly exekuční, t. j. spisy a listiny zřízené v obvodu platnosti ex. ř., t. j. v území království a zemí na říšské radě zastoupených (čl. XX. uv. z. k ex. ř., čl. X. uv. z. k j. n., čl. XXIX. uv. z. k c. ř. s.), pokud je zákon za tituly exekuční prohlašuje. Sem náleží:

1. Konečné a jim na roveň postavené rozsudky (zejména rozsudky částečné, nikoliv však rozsudky mezitimní, jež sice formální pravomoci nabyti mohou, avšak materiální pravomoci postrádají (§§ 390, 392, 393 a cont. c. ř. s.) vynesené ve věcech sporných (třebas v řízení exekučním, na př. §§ 119, 155, 306 a j. ex. ř.) soudy civilními, dále usnesení a výměry soudů civilních, pokud další opravní prostředky proti nim jsou vyloučeny (t. zv. formální pravomoc), neb sice se ještě připouštějí, avšak účinku odkladacího postrádají (na př. revise proti shodným rozsudkům obou nižších stolic se připouští, avšak odkladacího účinku nemá § 505 c. ř. s., rovněž žaloba o obnovu řízení a žaloba zmatečná a z pravidla i rekurs účinku odkladacího nemá (§§ 547, 524 c. ř. s., 67 ex. ř.). Bylo-li podáno odvolání proti rozsudku následkem uznání vydanému (§ 395 c. ř. s.), připouští se nicméně exekuce zjišťovací, aniž třeba osvědčiti nebezpečí § 370 ex. ř. žádané (§ 371 č. 1 ex. ř.).

2. Platební rozkazy vydané v řízení rozkazním (§ 548 c. ř. s.), směnečném (§ 557) a syndikátním (§ 19 zák. ze dne 12. července 1872 č. 112 ř. z. a § 602 c. ř. s.), nebyly-li proti nim v čas podány námitky. Byly-li však námitky v čas podány, lze bez osvědčení nebezpečí povolit exekuci zjišťovací (§ 371 č. 2 ex. ř.).